

مجلات یغماگر (Predatory Journals)

پیدایش و رشد "مجلات با دسترسی آزاد (Open Access Journals)" در سالیان اخیر، نویدبخش دوره جدیدی از چاپ و انتشار یافته‌های نوین علمی بود. قرار بود که در این دوره جدید، نویسندگان یک مقاله علمی با پرداخت هزینه‌های چاپ، نتیجه‌ی آخرین مطالعات خود را با سرعت و صحت در اختیار سایر محققان قرار دهند. با وجود این، همزمان با رشد مجلات معتبر با دسترسی آزاد، "مجلات یغماگر (Predatory Journals)" هم با سرعت بسیار زیاد و به صورت قارچ گونه شروع به رشد کردند. این مجلات تنها به دنبال کسب درآمد هستند. از همین رو با ارسال ایمیل‌های گوناگون از محققان درخواست می‌کنند که مقالات خود را به آن‌ها ارسال نمایند.

در یک نشریه/انتشارات یغماگر با دسترسی آزاد، بدون طی نمودن فرآیند داوری صحیح و قابل اتکاء (Peer Review) صرفاً با دریافت هزینه از نویسندگان، مقاله را مستقل از کیفیت و محتوای آن، مورد پذیرش قرار می‌دهند. بدیهی است که این امر موجب قربانی کردن کیفیت اثر علمی در ازای کسب منافع مالی است. این دسته از نشریات می‌توانند در آینده موجب نابودی کل اعتبار سیستم چاپ و نشر مقاله‌های علمی شوند.

با اینکه در ابتدا تحقیقات نشان می‌داد که اکثر نویسندگانی که در دام این مجلات گرفتار شدند از آفریقا، چین، هند، خاورمیانه و روسیه هستند، اما با گذشت زمان دیده شد که نویسندگان بسیاری از کشورهای با درآمد بالا و متوسط به بالا مانند ایالات متحده آمریکا و از دانشگاه‌های مطرحی چون دانشگاه هاروارد، ماساچوست و دانشگاه تگزاس نیز در دام این مجلات گرفتار شده‌اند.

پژوهشگرانی که اقدام به چاپ مقاله در نشریه‌های یغماگر می‌کنند، خود و در نهایت مؤسسه وابسته به خود را در معرض بی‌اعتباری و عدم صلاحیت علمی قرار می‌دهند. اگر تعداد نسبتاً زیادی از پژوهشگران این روش ساده و کم زحمت را برای چاپ مقاله‌هایشان انتخاب کنند، نشریه‌های یغماگر قادر به تقویت و توسعه خود و حتی در بلند مدت قادر به حذف و بلع نشریه‌های خوش نام، معتبر و شناخته شده علمی خواهند شد. به علاوه، واضح است که در فقدان فرآیند داوری کامل، درست و منطبق با استانداردهای علمی که فرآیندی زمان بر و پرهزینه است، روز به روز بر تعداد نشریه‌های یغماگر افزوده شده و چنین نشریه‌هایی همدیگر را

تقویت و تکثیر خواهند کرد و چه بسا که به زودی تشخیص پژوهش باکیفیت از پژوهش بی کیفیت و تشخیص پژوهشگر صادق از پژوهشگر متقلب تبدیل به کار بسیار دشواری شود.

بدون کسب معیارهای دقیق و سطح بالایی که نشریه های/انتشارات بزرگ و صاحب نام دارند، نشریه های یغماگر خواهند بود که خود را در نمایه های بین المللی چون WOS و SCOPUS هم جاکنند، اتفاق بدی که هم اکنون هم در یک مقیاس کوچک رخ داده و وضعیت مبهم و غیرشفاف کنونی را پیچیده تر کرده است.

اصطلاح "مجله یغماگر" از یک دهه پیش توسط جفری بیل (Jeffrey Beall) از دانشگاه کلرادو (Colorado University) ابداع شد. از آن زمان، موضوع این گونه مجلات در فضای انتشارات علمی به موضوع داغ تبدیل شد و علیرغم افزایش توجه به فعالیت های آموزشی در این زمینه، تعداد مجلات یغماگر و تعداد مقالات این مجلات به سرعت در حال افزایش می باشد.

خوشبختانه جفری بیل اقدام به طراحی وب سایتی با عنوان "دسترسی آزاد علمی (Scholarly Open Access)" نموده و در آن اقدام به معرفی "مجلات یغماگر با دسترسی آزاد" نمود. خوشبختانه این لیست هر ساله بازنگری می شود.

وبسایت ها و وبلاگ های متعددی اقدام به انتشار لیست مجلات یغماگر کرده اند و در حال حاضر آخرین بروزرسانی آن ها مربوط به June ۲۰۲۳ می باشد. اما نکته ی بسیار مهمی که بایستی به آن توجه کرد این است که هیچ لیست کاملی از این مجلات موجود نیست و با توجه به رشد دائمی و سریع این گونه مجلات، ضروری است که با بالابردن سطح آگاهی در این زمینه و با فرهنگ سازی در جهت بالا بردن کیفیت مقالات و چاپ آن ها در نشریات معتبر، از چاپ مقالات در این مجلات نامعتبر جلوگیری گردد. در اینجا آدرس برخی از وب سایت هایی که اقدام به انتشار مجلات و انتشارات یغماگر میکنند، لیست می گردد:

- <https://predatoryreports.org/predatory-journals>
- <http://scholaryoa.com>
- <https://beallslist.net>

در پایان به ارائه ی چند روش برای تشخیص مجلات یغماگر می پردازیم:

۱- هرزنامه ها (Spam E-mail)؛ دعوت پرسش برانگیز برای چاپ در نشریه ها یا شرکت در کنفرانس های گوناگون (اغلب از طرف افراد ناشناس)، دعوت مشکوک برای عضویت در فهرست ویراستاران (editorial board) یک نشریه ناشناس. انتشارات یغماگر معمولاً افرادی را استخدام می کنند که به دنبال نویسندگان احتمالی برای چاپ مقاله باشند (مثلاً کسانی که به تازگی از رساله خود دفاع کرده اند یا مقاله ای منتشر کرده اند) و سپس با آن ها تماس می گیرند و خواستار ارسال مقاله برای چاپ و انتشار می شوند.

۲- استفاده از عنوان های بسیار مشابه با عنوان های شناخته شده و معتبر، طوری که در نگاه اول تمیز دادن آنها از هم به سادگی ممکن نباشد، مثلاً نشریه هایی با عنوان هایی چون World Journal of ... یا International Journal of ... و یا نشریه هایی با عنوان های بسیار کلی مانند International Journal of World Research... و غیره.

- ۳- نداشتن فرآیند داوری یا داشتن یک فرآیند داوری سطحی و ساختگی. اگر مجله‌ای جدول زمانی بسیار سریع را تبلیغ کند، آن را بیشتر بررسی کنید.
- ۴- قرار گرفتن نام دانشمندان جعلی و یا طراز اول و مطرح در فهرست ویراستاران یک مجله بدون اطلاع خود آنان. یکی از راه‌ها برای اطمینان یافتن این است که می‌توان به پروفایل آنلاین مختلف اساتید از طریق صفحه دانشگاهی آنان مانند لینکداین، ریسرچ گیت، اسکای، پابسون و ... مراجعه کنید و اگر هیچ اشاره‌ای به مجله نشده است، با احتیاط عمل کنید.
- ۵- اینکه تعداد بسیار زیادی از مقاله‌های یک نشریه دارای ارزش علمی بسیار پایین باشند و تأثیر ناچیز و بی‌اهمیتی در جریان پژوهش‌های علمی داشته باشند.
- ۶- اینکه به شکلی غیر عادی با پذیرش مقاله‌ها موافقت شود، تأکید بیشتر روی پرداخت مبلغ درخواستی باشد و به فاصله‌اندکی پس از پرداخت یا بلافاصله مقاله چاپ شود.
- ۷- نبودن استانداردهای شناخته‌شده علمی در نشریه. غالباً یکی از علامت‌های واضح این مجلات اشتباهات نگارشی و گرامری در وب‌سایت آن‌هاست. استفاده از زبان ضعیف نشان‌دهنده سطح پایین استاندارد این مجلات است.
- ۸- هزینه‌های مجلات باید به وضوح در وب‌سایت ذکر شده باشد و فقط پس از پذیرش مقاله، برای چاپ باید از نویسنده درخواست شود. اگر مجله‌ای قبل از پذیرش مقاله درخواست دریافت هزینه کرد، ممکن است که یک مجله یغماگر باشد.
- ۹- اگر آن‌ها عضویت در فهرست مجلات دسترسی آزاد (DOAJ)، کمیته اخلاق نشریات (COPE)، انجمن ناشران علمی پژوهشی دسترسی آزاد (OASPA) و ... را تبلیغ کرده‌اند، عضویت آن‌ها را در وب‌سایت مربوطه این انجمن‌ها چک کنید. این انجمن‌ها همگی معتبر هستند و اعضای خود را با رعایت استانداردهای انتشار بررسی می‌کنند. در صورتی که اطمینان ندارید، به سازمان، ایمیل ارسال کنید تا آن‌ها بتوانند عضویت مجله‌ی موردنظر را رد و یا تأیید نمایند.
- ۱۰- بسیاری از مجلات یغماگر، هر مقاله‌ای که برای آن‌ها ارسال می‌شود را منتشر می‌کنند. شماره گذشته مجله را بخوانید و ببینید آیا مقالات منتشر شده با حوزه تخصصی تبلیغ شده مجله همخوانی دارد.
- ۱۱- نبودن جزئیات آدرس و نحوه تماس با نشریه، مثلاً صرفاً با یک ایمیل یا یک فرم آنلاین روبرو باشیم. (اغلب دفاتر مجلات یغماگر در یک کشور و اطلاعات تماس آن‌ها مربوط به کشور دیگری است. همچنین چک کنید که اطلاعات ایمیل‌های دریافتی در ساعات کاری کشور مبدأ می‌باشد. اطمینان حاصل کنید که در شماره تلفن، کد کشور به درستی نشان داده شده و اگر آدرسی ارائه داده‌اند آن را جستجو کنید!)
- ۱۲- معمولاً در قسمت Index این مجلات نوشته شده که در گوگل اسکالر ایندکس است. پس در صورت دیدن این مورد، بیشتر احتیاط کنید.

چند پیشنهاد

- ۱- چک کردن ISSN ژورنال در وبسایت "impactfactor.ir". اگر این مجلات در لیست سیاه وزارتین و یا سایر دانشگاهها قرار گرفته باشد، در این وبسایت قابل مشاهده می‌باشد. اما در صورت عدم مشاهده این مورد، بررسی های لازم را انجام دید.
- ۲- وقتی جایی را برای انتشار کار علمی خود انتخاب می کنید، با همکاران خود در مورد آن نشریه/انتشارات مشورت کنید. از حس و وجدان علمی خود استفاده کنید و اگر نشریه ای به نظر شما مشکوک می رسد، بسیار هشیار و محتاط باشید.
- ۳- هرگز به نشریه ای که قبلاً نمی شناختید ولی اکنون برای شما ایمیلی فرستاده و دعوت به ارسال مقاله کرده است، مقاله نفرستید .
- ۴- در مورد نشریه‌های کم تر شناخته شده تحقیق کنید (مثلاً در اینترنت). سعی کنید چند مقاله از آن نشریه را ببینید .